

§ 2. Революція кінця XVIII ст. у Франції

За цим параграфом ви зможете:

- визначати головні суперечності у французькому суспільстві, що стали причинами революції;
- пояснювати основні положення «Декларації прав людини і громадянина»;
- розповідати, як відбувалося становлення республіки у Франції;
- розкрити зміст політики, яку здійснювали якобінці;
- визначати характерні риси внутрішньої та зовнішньої політики Директорії;
- аналізувати підсумки та значення Великої французької революції кінця XVIII ст.;
- пояснювати зміст понять і термінів: «революція», «Генеральні штати», «якобінці», «жирондисти», «монтаньяри», «фельяни», «інтервенція», «терор», «санкюлоти», «диктатура», «термідоріанці», «Директорія».

Пригадайте:

1. Якими були характерні риси соціально-політичного розвитку Франції у XVIII ст.?
2. Що таке Просвітництво?
3. Якими були погляди просвітителів на суспільство й державу?

1. Франція наприкінці XVIII ст.

На початку 80-х рр. XVIII ст. Франція залишалася аграрною країною зі становим поділом суспільства. З 25-мільйонного населення 22 млн осіб становили селяни, 130 тис. — духівництво, 140 тис. — дворянство.

У сільському господарстві зберігалися традиційні відносини. Більшість селян були особисто вільними, але земля, якою вони користувалися, належала дворянам або церкві. За неї селяни виконували численні грошові й натуральні повинності.

Французьке духівництво

У промисловості панувало мануфактурне виробництво. Промислова революція у Франції ще не відбулася, машини на підприємствах використовували мало. Зате активно розвивалася торгівля. Маючи великий флот, Франція отримувала значні прибутки від торгівлі з колоніями в Африці та Новому Світі. Розвитку внутрішньої торгівлі заважали митні кордони всередині країни та відсутність єдиної системи міри й ваги.

У 70-х рр. XVIII ст. економічне становище країни погіршилося. Частими стали невро-

Микола Карамзін

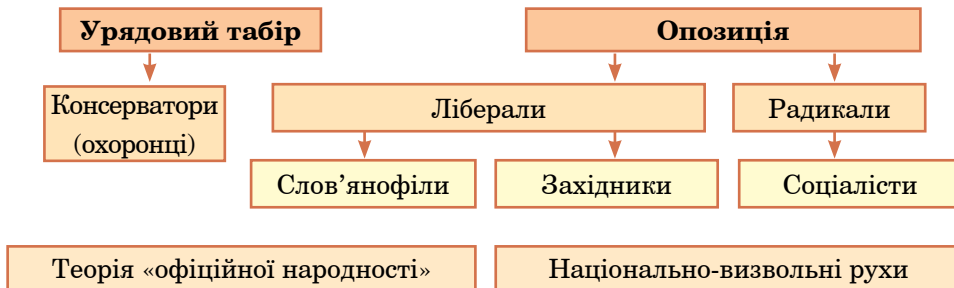

Михайло Погодін

Сергій Уваров

Основні напрямки суспільного руху в Російській імперії у 30–40-х рр. XIX ст.

- Підготуйте коментар до наведеної схеми.

Документи розповідають

Із доповідної «Про деякі загальні основи...» С. Уварова Миколі I

«...Без любові до Віри предків народ, як і приватна особа, має загинути... Людина, віддана Церкві й Вітчизні, так само мало погодиться на втрату одного з догматів нашої Церкви, як і на крадіжку однієї з перлин з вінця Мономахового.

Самодержавство становить головну умову політичного існування Росії... Цю істину відчуває більшість підданих Вашої Величності... Рятівне переконання, що Росія живе й зберігається духом Самодержавства, сильного, людинолюбчого, освіченого, має проникати до народної освіти і з нею розвиватися.

Поряд із цими двома національними основами є й третя, не менш важлива, не менш сильна: Народність. Питання Народності не має такої єдності, як питання Самодержавства, але обидва вони витікають з одного джерела й об'єднуються на кожній сторінці Історії Російського народу. Відносно Народності, вся складність полягає в погодженні давніх і нових понять...».

1. У чому полягала теорія «офіційної народності»?
2. Які наслідки мало спричинити здійснення теорії «офіційної народності» в умовах багатонаціональної Російської імперії?

Створення Антанти

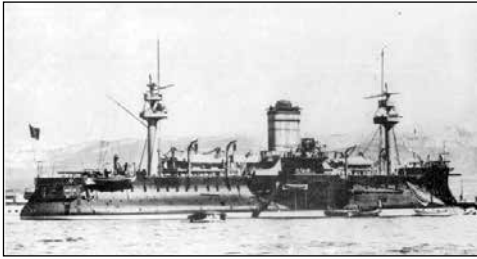
Я мушу заявити, що коли є виправдання витратам і людським жертвам, яких вимагає створення наших колоніальних володінь, то воно полягає в надії на те, що французький промисловець, французький торговець зможуть спрямувати в колонії надлишки французького виробництва».

1. Поміркуйте, яку мету переслідував французький уряд, здійснюючи колоніальну експансію.

У 1891–1893 рр. було укладено російсько-французький союз. Угода з Англією 1904 р. про врегулювання територіальних претензій у Північній Африці й на Далекому Сході поклала край англо-французькому суперництву й стала

першим кроком у створенні союзу двох держав. Вона дістала назву «сердечної згоди» («Антант кордіаль») — **Антанта**. У 1907 р. до нього долучилася Росія.

Вважаючи зіткнення з Німеччиною неминучим (Німеччина двічі намагалася спровокувати нову війну з Францією — в 1875 та 1887 рр.), але без успіху), французький уряд розпочав будівництво великого флоту, військової авіації та модернізованої армії. Постійно зростали й військові витрати, які становили третину бюджету країни.

Французький військовий корабель Redoutable (1876), перший бойовий корабель побудований зі сталі

У другій половині XIX ст. Франція здобула нові колонії в Південно-Східній Азії:

- 1862 р. — Кохінхіну (Південний В'єтнам);
- в 1863 р. — Камбоджу;
- 1883 р. — Аннам (Центральний В'єтнам);
- 1884 р. — Тонкін (Північний В'єтнам);
- 1893 р. — Лаос.

Усі ці території були об'єднані під єдиною назвою Французький Індокитай, кордони якого були офіційно закріплені в 1907 р.

Також Франція здобула низку територій в Північній, Тропічній та Східній Африці (так звана Французька Західна Африка, Французька Екваторіальна Африка, Французьке Сомалі), а також острів Мадагаскар.

За період від 1870 до 1914 р. французи збільшили територію своїх володінь у 10 разів.

Французька колоніальна імперія

Віденська придворна опера

Жорж Бізе

Петро Чайковський

Композитори-романтики використовували у своїй творчості народні мелодії.

Найбільш популярними музичними жанрами в XIX ст. були вальс, опера та інструментальні п'єси.

Одним із найбільших центрів світової музичної культури була *Віденська придворна опера*. Австрія взагалі славилася від XVIII ст. оперними виставами. Якщо спочатку переважали італійські опери, то в XIX ст. на сценах Австрії ставилися твори австрійських, італійських, німецьких,

французьких композиторів. У Віденській опері виконувалися твори В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена, Дж. Верді, Й. Штрауса, П. Чайковського.

Італійський скрипаль і композитор **Нікколо Паганіні** (1782–1840) був одним із основоположників музичного романтизму. Дав безліч концертів у багатьох європейських країнах. Його феноменальний талант викликав шалене захоплення в слухачів. Н. Паганіні написав понад 200 п'єс для гітари та низку концертів для скрипки з оркестром і соло.

Джузеппе Верді (1813–1901) — видатний італійський композитор. Яскраво виявив свою обдарованість уже в семирічному віці. Опери Дж. Верді здобули визнання в середині XIX ст. Романтичні тенденції ранніх опер композитора поступилися яскравим образам простих людей, драма яких пов'язана із суспільно-політичними заворушеннями. Опери «Трубадур», «Травіата», «Аїда» ввійшли до скарбниці світового оперного мистецтва. Водночас Дж. Верді уславився в історії музичної культури і як реформатор. Він рішуче змінив структуру й характер італійської опери, наповнив її чудовим вокалом, драматизмом, мелодійністю. Зусиллями Дж. Верді, а також Джоаккіно Россіні («Севільський цирульник»), Ріхарда Вагнера («Перстень Нібелунгів»), Жоржа Бізе («Кармен»), Петра Чайковського («Пікова дама») та інших у Європі розвивалися різні жанри опери. В опері завдяки поєднанню драматичного сюжету, музики, голосів співаків відбувається могутній емоційний